

ДОСЯГНЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ
У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВACHIEVEMENTS OF COMPUTER LINGUODIDACTICS
IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

У статті описано основні досягнення комп'ютерної лінгводидактики як галузі, яка вивчає теорію та практику використання комп'ютерних і мережевих технологій у викладанні іноземних мов, проаналізовано досвід упровадження в практику викладання іноземних мов різних форм і засобів сучасних інформаційних технологій і визначено шляхи їх ефективного використання з метою оптимізації навчального процесу. Наголошується, що комп'ютерна лінгводидактика як інноваційна галузь перебуває на етапі теоретичного та практичного вивчення вченими багатьох країн світу, у тому числі й вітчизняними науковцями. За своєю природою методика викладання іноземних мов зацікавлена у використанні мультимедійних та інформаційних властивостей інформаційно-комп'ютерних технологій, оскільки саме ці якості можуть допомогти реалізувати основні принципи дидактики, а саме: наочність, доступність, індивідуальність, усвідомленість, активність. У зв'язку зі стрімким розвитком мультимедійних засобів і поширенням Інтернету можна говорити про новий підхід до створення комп'ютерного навчального середовища, який полягає в системному та комплексному використанні ретельно підібраних автентичних і навчальних матеріалів, прикладних та інструментальних програм. Можливість використання комп'ютера під час практичних занять з іноземної мови в закладі вищої освіти зумовлена специфікою цієї дисципліни. Провідним компонентом змісту навчання іноземній мові є навчання різних видів мовленнєвої діяльності: говоріння, читання, аудіювання, письмо. Навчальні комп'ютерні програми можуть використовуватися як тренажери, які сприяють організації самостійної роботи студентів, створюючи умови, у яких вони самостійно формують свої знання. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку комп'ютерної лінгводидактики є максимально тісна інтеграція комп'ютерного і традиційного навчання. Наголошується, що сучасний викладач іноземної мови повинен не лише володіти професійними знаннями свого предмета, а й глибоко усвідомлювати роль комп'ютерних, мережевих і телекомунікаційних технологій у викладанні мови.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, Веб 2.0, мультимедійні засоби, навчальні комп'ютерні програми, скайп.

The article describes the main achievements of computer linguodidactics as a field of science that studies the theory and practice of using computer and network technologies in teaching foreign languages, analyzes the experience of implementing various forms and means of modern information technology in the practice of teaching foreign languages and identifies ways to use them effectively. In order to optimize the learning process. It is noted that computer linguodidactics as an innovative field is at the stage of theoretical and practical study by the researchers from many countries around the world, including domestic scientists. By its nature, the methodology of teaching foreign languages is interested in using multimedia and information properties of information and computer technology, because these qualities can help implement the basic principles of didactics, namely: clarity, accessibility, individuality, awareness, activity. Due to the rapid development of multimedia and the spread of the Internet, we can talk about a new approach to creating a computer learning environment, which suggests the systematic and integrated use of carefully selected authentic and educational materials, applications and computer programming tools. The possibility of using a computer during practical classes in a foreign language class is due to the specifics of this discipline. The leading component of the content of learning a foreign language is training different types of speech activities: speaking, reading, listening, writing. Educational computer programs can be used as simulators that help organize the individual work of students, creating the environment in which they independently form their knowledge. A characteristic feature of the current stage of computer linguodidactics development is the closest possible integration of computer and traditional learning. The article emphasizes that a modern foreign language teacher must not only have professional knowledge of the subject, but also be deeply aware of the role of computers, network and telecommunication technologies in language teaching.

Key words: informative and communicative technologies, Web 2.0, multimedia means, training computer programs, Skype.

УДК 81-13:81'243:378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/35.2>

Байдак Л.І.,

старший викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Розвиток теорії навчання іноземних мов у парадигмі формування нового освітнього простору безпосередньо пов'язаний із безперервною технологізацією всіх сфер людського життя. Стрімкий перехід світового співтовариства до нових видів комунікації створює умови для формування нових

освітніх і педагогічних технологій, а якісно нові характеристики сучасних інформаційних і комунікаційних технологій поступово модернізують підходи до організації навчання іноземних мов. Необхідність широкого застосування інформаційних технологій у викладанні мови є загальною ознакою. Використання комп'ютерів стає невід'ємною

частиною навчального процесу, а отже, зростає інтерес педагогів до цієї галузі методики. Очевидним є той факт, що сучасний викладач іноземної мови повинен не лише володіти професійними знаннями своєї дисципліни, а й глибоко усвідомлювати роль комп'ютерних, мережевих, телекомунікаційних технологій, бути обізнаним із різними формами, технологіями та підходами до викладання іноземної мови. У зв'язку з інтенсивним поширенням інформаційних мереж і новими можливостями програмного забезпечення спостерігається динамічний розвиток порівняно нового наукового напрямку – комп'ютерної лінгводидактики.

Комп'ютерна лінгводидактика – це галузь лінгводидактики, яка вивчає теорію та практику використання комп'ютерів у викладанні мови; це міждисциплінарна галузь, яка тісно пов'язана з розвитком інформаційних технологій, прикладною та математичною лінгвістикою, розробками у сфері штучного інтелекту, дизайну комп'ютерних програм, теорією та практикою комп'ютерного навчання. Динамічно розвиваючись, комп'ютерна лінгводидактика стоїть на порозі нового етапу, а саме переходу від описово-теоретичного характеру можливостей інформаційних-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) до їх широкого практичного використання у викладанні мов, оскільки на програмно-технічному рівні створені всі передумови для незалежної творчої діяльності педагога [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням комп'ютеризації процесу навчання мов присвячені дослідження багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних учених, серед них – А. Богомолова, А. Гарцов, Л. Златів, О. Капінус, М. Козуб, О. Кучерук, Л. Люлька, Є. Полат, М. Шишкіна, М. Леві, К. Беатті та ін. Вони акцентували увагу на психолого-педагогічних, дидактичних і лінгвометодичних особливостях нових інформаційних технологій, шляхах запровадження цих технологій у процес формування мовних компетентностей, а також на підготовку спеціалістів, здатних ефективно використовувати інформаційно-комунікативні технології в навчанні. Методичним шляхам застосування досягнень комп'ютерної лінгводидактики у викладанні мовознавчих дисциплін та обґрунтуванню необхідності розробки цілісної системи методів запровадження ІКТ у навчальний процес присвячені дослідження Л. Златів [3]. Сучасні проблеми використання нових інформаційно-комунікативних технологій у лінгвістиці й лінгвістичній освіті аналізують у працях О. Капінус, Л. Люлька [4; 7]. М. Козуб розкриває загальні поняття комп'ютерної лінгводидактики та її місце в методиці викладання мов [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на інтенсивний розвиток інформаційно-комунікативних засобів і появу все нових ресурсів і можливостей, які можна застосовувати у викладанні іноземних мов,

дослідження в галузі комп'ютерної лінгводидактики залишаються актуальними, висувуючи нові завдання, пріоритетом яких є активне використання ІКТ для вирішення професійних завдань у практичній роботі викладача іноземної мови на новому технологічному рівні.

Мета статті – визначити роль комп'ютерної лінгводидактики в методиці викладання іноземних мов, проаналізувати основні досягнення та визначити перспективи використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі.

Виклад основного матеріалу. Комп'ютерна лінгводидактика – галузь методики викладання іноземної мови, яка інтенсивно розвивається. З кінця минулого століття вона зазнала значних змін, зумовлених розвитком обчислювальної техніки та концепції освіти. Можливості, які надають сучасні інформаційні технології, мають значний вплив на сучасні форми та методи викладання мов. Цікавість до комп'ютерної лінгводидактики зростає, оскільки використання комп'ютерів стає невід'ємною частиною навчального процесу. Її використання відкриває нові можливості як для викладачів, так і для студентів, даючи змогу вирішувати принципово нові завдання в методиці викладання іноземних мов.

Термінологічна система теорії навчання з використанням комп'ютерів тісно пов'язана з розвитком термінології обчислювальної техніки та інформаційних технологій. Такі поняття, як «електронний», «автоматичний», «обчислювальний», які використовувалися в перші роки існування електронно-обчислювальних систем, були характерними й для лінгвістики: «обчислювальна лінгвістика», «автоматична обробка тексту», «електронний словник» тощо. З часом на зміну терміна «електронно-обчислювальна машина» (ЕВМ) прийшов термін «комп'ютер», ставши загальноживаним («комп'ютерна техніка», «комп'ютерні технології», «комп'ютерна лінгвістика»). Останнім часом широкого вжитку набули також терміни «інформаційні технології», «інформаційно-комунікаційні технології», у яких відобразилися сучасні можливості комп'ютерної техніки й телекомунікацій. У зарубіжній літературі для визначення галузі теорії та практики використання комп'ютерів у навчанні мов найбільш поширеним став термін «*Computer Assisted Language Learning*» (CALL), який використовується як узагальнюючий, охоплюючи весь комплекс теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних із комп'ютерним навчанням мови, від методологічних принципів дизайну та розробки програм до психолого-педагогічних аспектів використання комп'ютерів у навчальному процесі [9; 10].

Центральне місце в комплексі програм, які створюють комп'ютерне навчальне середовище, посідають навчальні програми. Такі програми можуть бути різних видів: навчальні, прикладні,

інструментальні, телекомунікаційні. Характерною рисою сучасного етапу розвитку комп'ютерної лінгводидактики є тісна інтеграція комп'ютерного і традиційного навчання. Це пов'язано не лише з тим, що ресурси Інтернету широко використовуються як джерело автентичних матеріалів для практичних занять і самостійної роботи, а й зі змінами структури навчальних комплексів і появою нових видів навчальних посібників.

Сьогодні можна знайти багато комп'ютерних навчальних програм, які зазвичай доповнюють навчальні комплекси видавництва: Pearson, Longman, McMillan, Oxford University Press тощо. На сайтах цих видавництв створюються вебсторінки, які містять посилання на ресурси Інтернету, додаткові навчальні матеріали й завдання, включають методичні рекомендації та інші матеріали для викладачів.

Найбільш серйозним недоліком у вирішенні проблем щодо розробок комп'ютерних навчальних програм у викладанні мов вважається неможливість викладача-практика впливати на якість і вдосконалення програмних продуктів. Абсолютна залежність від програміста не дає змоги йому стати суб'єктом інформатизаційних процесів у його професійній галузі, а отже, створювати й прогнозувати педагогічні й дидактичні інновації, які повинні з'являтися як результат розвитку нових форм комунікації в середовищі новітніх інформаційних технологій [6]. Комп'ютерні програми, як і друковані посібники, потребують адаптації до потреб конкретної аудиторії. Тож виникає потреба в таких спеціальних програмних засобах, які б дали змогу викладачеві створювати комп'ютерні навчальні матеріали або вносити необхідні зміни в ті, які використовуються, без залучення програмістів. Це завдання вирішують інструментальні комп'ютерні програми, які зараз активно розробляються та запроваджуються в практику. Так, наприклад, «авторські програми» (*authoring programs*) дають можливість наповнювати новим мовним змістом вправи заданого формату, можна вводити не лише тексти, а й зображення, аудіо- та відеоматеріали. Отже, можливості, які надають сучасні інформаційні технології, настільки суттєві для інтенсифікації процесу навчання мові, його індивідуалізації та орієнтації на реальну комунікацію, що використання комп'ютерів стає невід'ємною частиною навчального процесу, а підключення до Інтернету – стандартною вимогою до оснащення навчального кабінету.

Одним із ключових факторів електронного навчання мови є презентація нового матеріалу, його експлікація та семантизація. Популярним способом застосування комп'ютерних технологій є створення мультимедійної Power Point презентації. Використання комп'ютерних презентацій під час практичних занять з іноземної мови дає

ввести новий лексичний, країнознавчий матеріал у найбільш прийнятній для розуміння формі, оскільки при цьому реалізується принцип наочності. До переваг мультимедійних презентацій можна віднести такі:

- поєднання текстової, аудіо- та відеонаочності;
- акцентування уваги студентів на суттєвих моментах презентованої інформації;
- одночасне залучення кількох видів пам'яті: зорової, слухової, емоційної;
- можливість здійснення контролю засвоєння нових знань і систематизації вивченого;
- економію навчального часу;
- формування комп'ютерної мультимедійної компетентності студентів.

Створення презентацій у програмі Microsoft Power Point і їх застосування в навчальному процесі дає змогу підвищити ефективність засвоєння матеріалу студентами та проводити практичні заняття на якісно новому рівні, використовуючи, замість дошки, проекцію з екрану комп'ютера на великий екран на стіні. У таких презентаціях легко адаптувати навчальний матеріал до особливостей групи. Презентації можна використовувати на різних етапах практичного заняття, при цьому їх суть як наочного засобу не міняється, змінюються лише її форми, залежно від поставлених цілей.

Важливу роль у викладанні іноземних мов відіграють сервіси Веб 2.0 (*Web 2.0*). Сервіси Веб 2.0, які ще називають соціальними сервісами (*social software*), – це мережеве програмне забезпечення, яке підтримує групову взаємодію. Це комплексний підхід до організації, реалізації та підтримки веб-ресурсів. Особливістю Веб 2.0 є принцип залучення користувачів до наповнення та багаторазового вивчення змісту. Якщо у Веб 1.0 користувач міг лише споживати інформацію, запропоновану розробником на сайті, то завдяки Веб 2.0 користувач може стати співавтором, а отже, уносити зміни, виправлення, доповнення, давати свою оцінку, задавати питання й отримувати відповіді від професіоналів. Таким чином, створений користувачами продукт стає важливим каналом соціальної комунікації.

За популярністю використання в навчальному процесі навчальні технології на основі Веб 2.0 набирають стрімкого поширення, їх питома вага порівняно з іншими інтерактивними технологіями, які використовуються у вищій школі, постійно збільшується. Така популярність визначається такими особливостями Веб 2.0:

- можливістю швидкого створення контенту;
- можливістю редагування;
- можливістю спільної роботи над будь-яким проектом;
- можливістю комунікації;
- можливістю зберігання об'ємної інформації в мережі замість електронних носіїв тощо [2].

Сьогодні найпоширенішими комп'ютерними технологіями, які використовують викладачі іноземної мови, є:

- використання Інтернет-сайтів з викладання іноземної мови;
- застосування Skype в навчанні іноземної мови;
- пошук викладачем додаткової інформації в Інтернеті для використання її під час занять;
- пошук студентами за завданням викладача додаткової інформації в мережі Інтернет;
- використання блогів для самостійного вивчення мови.

Зупинимось детальніше на тих, які використовуються нами у викладанні англійської мови студентам Сумського національного аграрного університету.

Інтернет-сайти допомагають вирішити цілу низку дидактичних завдань, наприклад, сприяють формуванню вмінь і навичок читання з використанням матеріалів глобальної мережі, особливо професійного спрямування; збагаченню словникового запасу; формуванню мотивації до вивчення іноземної мови; розширенню світогляду студентів. Прикладом такого сайту може бути BBC Learning English (<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/>). На сайті розміщено різноманітні навчальні й методичні матеріали, які можуть використовувати студенти для перевірки власних знань, розширення словникового запасу, для розвитку навичок читання та аудіювання, читаючи, прослуховуючи або переглядаючи репортажі про події у світі. Отже, використання сайту реалізує основні принципи навчання: доступність, індивідуалізацію, наглядність, активність.

Корисним сервісом у вивченні іноземної мови є Skype – безкоштовне програмне забезпечення, яке використовується для зв'язку між абонентами, які перебувають у будь-якій точці світу (чат, голосова розмова, відеодзвінок), для пересилання файлів будь-якого розміру з максимальною швидкістю, для організації телефонних конференцій. Онлайн спілкування сприяє розвитку комунікативної компетенції студентів. Використання Skype з навчальною метою дає студентам можливість спілкування з носіями мови, брати участь у групових заняттях, семінарах, вебінарах і конференціях, які проводять носії мови. Занурення в іншомовне середовище в процесі вивчення іноземної мови є ефективним фактором. Проте не кожен може побувати в країні, мова якої вивчається. Skype створює можливість не лише чути мову, а й слідкувати за жестами, мімікою, інтонацією співрозмовника. В онлайн-навчанні цю програму можна використовувати для зв'язку зі студентами, які навчаються віддалено, наприклад, перебуваючи на виробничій практиці.

YouTube – це сервіс, який надає послуги з розміщення відеоматеріалів. Користувачі можуть

проглядати, додавати, коментувати, ділитися з друзями тими чи іншими відеозаписами. Завдяки простоті й зручності використання YouTube став одним із найпопулярніших відеохостингів і третім за кількістю відвідувачів сайтом. Використання відео в процесі навчання іноземних мов дає унікальну можливість оволодіння не лише мовою, а й іншомовною культурою. На відміну від друкованого або аудіотексту, які виконують інформативну, освітню, виховну та розвивальну функції, відео, окрім змістового складника, надає ще й візуальну інформацію. Зорова опора сприяє кращому й повнішому розумінню змісту повідомлення. Використання відеоматеріалів у навчальному процесі активізує увагу та пам'ять студентів, розширює їхній світогляд, розвиває комунікативні навички. Щоб застосування відео на занятті стало ефективним навчальним засобом, важливо дотримуватися певних умов:

- зміст матеріалу має відповідати тематиці заняття й мовному рівню студентів;
- відео повинно давати студентам можливість розвивати їхні мовні, комунікативні, соціокультурні компетентності;
- перегляду відео мають передувати чіткі інструкції викладача, спрямовані на досягнення конкретної навчальної мети.

Навчальні відеоролики на сайті YouTube можна використовувати в тому числі й для пояснення граматики. У них граматичний матеріал презентується у візуальній формі у вигляді схем, таблиць, малюнків, пісень [8].

Moodle (Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) – система управління курсами, яка розповсюджується за ліцензією компанії GNU GPL. Система зорієнтована передусім на взаємодію між викладачем і студентами. Ця система містить інструменти для підготовки й проведення занять та оцінювання навчальних досягнень студентів шляхом застосування сучасних технологій навчання. Водночас вона легка в застосуванні. Навчальні курси, розміщені на цій платформі, можуть включати такі матеріали, як анотація курсів, список інформаційних ресурсів, завдання, теми для обговорення, тести, анкети тощо.

Робота над створенням навчально-предметного курсу відповідного типу – багатоаспектний процес, що ґрунтується на принципах модульності в структуруванні навчально-методичних матеріалів, системності, цілісності представлення інформації з усього навчального курсу, науковості, доступності, відкритості, інтерактивності, технологічності навчання, комп'ютерної візуалізації навчального матеріалу, методичної доцільності змісту навчальних матеріалів і видів навчальної діяльності, можливості вибору індивідуальної траєкторії просування в навчанні, предметно-практичного спрямування тощо [6].

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні іноземних мов чинить суттєвий вплив на форми й методи презентації навчального матеріалу, на характер взаємодії між студентами та викладачем і, відповідно, на методику проведення заняття. Разом із тим вони не заміщають традиційні підходи до навчання, а доповнюють їх, значно підвищуючи ефективність. Важливо правильно визначити місце ІКТ в навчальному процесі та застосовувати їх там, де вони будуть ефективнішими, ніж звичні педагогічні методи. Саме в цьому напрямі працює комп'ютерна лінгводидактика.

Висновки. Останнім часом теорія і практика навчання іноземних мов суттєво збагатилася за рахунок Інтернет-ресурсів. Важливо зазначити, що ресурси Інтернету для комп'ютерної лінгводидактики мають виняткове значення, оскільки забезпечують можливість реального спілкування мовою, яка вивчається, доступ до автентичних матеріалів і величезної кількості навчальних ресурсів у текстовому, аудіо- та відеоформатах.

Дослідження щодо опанування іноземною мовою з використанням сучасних комп'ютерних технологій засвідчують кардинальні зміни в організації навчання іноземних мов, називаючи їх «Інтернет-революцією» у викладанні мови. Суттєвих змін під впливом розвитку новітніх інформаційних технологій зазнає й теорія навчання іноземних мов. Лінгводидактичні можливості, що зростають, інформаційно-комунікаційних технологій ще не отримали чіткого науково-теоретичного обґрунтування, яке могло б стати зрозумілим путівником для викладачів у їхній повсякденній практичній роботі. Оволодіння методикою застосування ІКТ у викладанні іноземних мов є одним із ключових факторів успішності інформатизації мовної освіти. Лише науковий підхід до виявлення й вивчення нових дидактичних і методичних закономірностей навчання з використанням комп'ютера та ІКТ

дасть змогу розробляти інноваційні методики, що відповідають сучасним запитам.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гарцов А.Д. Компьютерная лингводидактика: цели и задачи. *Полилингвильность и транскультурные практики*. 2007. № 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kompyuternaya-lingvodidaktika-tseli-i-zadachi>.
2. Горошко Е.И. Интернет-технологии в образовательном процессе в вузе. 2009. URL: <http://www.slideshare.net/annamolodykh/internetetehnologiiivobrazovatelnomprocessevuzе>.
3. Златів Л.М. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні мовознавчих дисциплін для студентів-філологів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. 2014. Вип. 29. С. 116–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2014_29_27.
4. Капінус О.Л. Використання комп'ютерних програм для вивчення англійської мови у ВНЗ. *Науковий вісник Донбасу*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_2_16.
5. Козуб М.В. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні іноземних мов. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2011. № 32–33. С. 110–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2011_32-33_17.
6. Кучерук О.А. Основні напрями розвитку електронної лінгводидактики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 41. Вип. 3. С. 83–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_41_3_9.
7. Люлька Л.А. Индивидуализация та дифференциация навчання за допомогою комп'ютерних навчальних систем. *Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНЕУ, 2015. С. 570–578.
8. Dudeney G. How to teach English with technology. Edinburgh : Longman, 2007.
9. Beatty K. Teaching and Researching Computer-Assisted Language Learning. Pearson Education Limited, 2003. 259 p.
10. Levy M. CALL Dimentions: Options and Issues in Computer-Assisted Language Learning. Mahwah, NY : Routledge, 2006. 310 p.